

MU54465

MASARYKOVA UNIVERZITA	
Ped. fakulta - podatelna	
Č.j./E.č.:	MU/43345/2011/PdF
Datum/Čas	16 -12- 2011 /
Počet listů dokumentu:	1
Počet příl. a listů/sv.: /
Počet a druhů nelist. příloh: /

Vloženo do spisovny 66730/2011/PdF-15

Posudek oponenta habilitační práce

Masarykova univerzita
Fakulta
Habilitační obor

Pedagogická fakulta MU
Speciální pedagogika

Uchazeč
Pracoviště
Habilitační práce

MUDr. Petr KACHLÍK, Ph.D.
Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity
Výskyt rizikového chování u studentů Masarykovy univerzity a možnosti jeho prevence

Oponent
Pracoviště

prof. MUDr. Drahoslava HRUBÁ, CSc.
Lékařská fakulta Masarykovy univerzity

Text posudku (rozsah dle zvážení oponenta)

Rozsáhlá habilitační práce zahrnuje 3 kapitoly teoretické, a dvě kapitoly, které se týkají vlastní práce dr. Kachlíka. V úvodní části jsou téměř encyklopedickým způsobem popsány jak obecné poznatky o drogách a závislosti, kde autor využívá popisů různých přístupů k jednotlivým definicím, tak i stručné, ale výstižné charakteristiky jednotlivých drog, včetně hlavních zdravotních následků ohrožujících jejich uživatele. I když se dr. Kachlík věnuje především nelegálním drogám, správně popisuje i problematiku alkoholu a tabáku, spolu s upozorněním, že potenciál nikotinu je srovnatelný se schopností kokainu a heroinu vyvolat závislost, což v naší společnosti stále ještě není všeobecně akceptováno. Kapitola je dále rozšířena i o nefarmakologické typy závislosti (patologické hráčství) a nový pojem „virtuální drogy“, který souvisí se zneužíváním osobních počítačů, internetu, mobilních telefonů, televize a dalších ICT technik; jsou popisovány i formy těchto závislostí a jejich dopadů na fyzické, psychické i sociální zdraví závislých osob.

Další kapitola se zabývá komplexem prevence rizikového chování (primární, sekundární i terciální – velmi názorně vyjádřeno v obr. 5 a v doprovodném textu), cíly a metodami jednotlivých forem prevence, se zvláštním důrazem na úlohu školy v této závažné oblasti. Na mnoha místech autor připomíná, že úspěšnost preventivních přístupů závisí na součinnosti působení rodiny, školy a širší komunity. Specifikuje dělbu úkolů mezi vedením školy, třídních učitelů, ostatních vyučujících a školního metodika prevence či výchovného poradce; do jeho povinností spadá i spolupráce s ostatními orgány a institucemi, které mají prevenci sociálně patologických jevů v náplni své činnosti. Upozorňuje, že je třeba kontinuálně sledovat a vyhodnocovat účinnost jednotlivých programů i jejich komplexu, aby mohly být případně aktuálně modifikovány. Zdůrazňuje nutnost snižování stresu, dobrých vzájemných vztahů mezi učiteli a žáky a zainteresování rodičů pro aktivní spolupráci. V oddíle primární prevence dr. Kachlík stručně charakterizuje své úspěšné programy (DDD a 4S), které byly realizovány v základních a vysokých školách v Brně. U sekundární prevence jsou rozvedeny příznaky, projevující se při opakované konzumaci drog a příklady správného i nevhodného přístupu k uživatelům.

Třetí kapitola je věnována epidemiologii šíření a konzumace drog ve světě, v Evropě a v České republice a trendům vývoje. Tím, že Česká republika se zapojila do mezinárodních epidemiologických studií (ESPAD, HBSC) je možno porovnávat naši situaci s více než 30 zeměmi, převážně z Evropy: v mnoha ohledech zaujímá prevalence

českých uživatelů legálních i ilegálních drog smutné prvenství jak mezi mladistvými, tak i mladými dospělými. Zvláštní pozornost věnuje autor epidemiologii užívání legálních a nelegálních drog studenty vysokých škol, porovnává zahraniční a naše studie, samostatně situaci na Masarykově univerzitě (tam opakovaně); zdůrazňuje, že v některých případech vysokoškoláci mají kontakt s drogami větší než běžná populace. V kapitole 4. jsou podrobně popsány a analyzovány 3 poslední studie, cílené na studenty fakult Masarykovy univerzity. Dr. Kachlík vypracoval dotazníky, které umístil se souhlasem vedení vysoké školy na webové stránky Masarykovy univerzity a snažil se získávat pro dobrovolnou účast ve studii studenty všech fakult. První studie se zaměřila na legální a nelegální chemické drogy (cca 10.000 studentů), druhá studie na závislostní chování (cca 2500 studentů), třetí studie zjišťovala hodnocení preventivních aktivit na jednotlivých fakultách z pohledu jejich studentů (cca 2200 osob).

Byly prokázány významné rozdíly mezi jednotlivými fakultami jak v konzumaci legálních, tak i ilegálních drog, zkušeností s hráčstvím a tzv. virtuálními drogami. V mnoha ohledech byly signifikantní rozdíly i ve frekvencích odpovědí u dívek a chlapců. Autor zjišťoval rovněž subjektivní údaje respondentů o poruchách příjmu potravy, půjčkách, internetovém bankovníctví. Ve vybraných případech (užití nelegálních drog, hraní na automatech, sázení) bylo zjištěn zdroj, resp. motivující osoba, dostupnost a okolnosti, které respondenta vedly k uvedenému chování. Postoje respondentů k jednotlivým druhům rizikového chování byly zjišťovány vyjádřením souhlasu či nesouhlasu, event. absencí vyhraněného názoru.

Významným oddílem studie bylo zjišťování zkušeností respondentů se školní prevencí užívání drog a ostatního rizikového chování, a to jak na středních školách, tak i na jednotlivých fakultách MU. Středoškolské formy zahrnovaly nejčastěji jednorázové přednášky, spojené případně s následnou besedou; tématem byly nejčastěji nelegální drogy, event. tabák a alkohol, zatímco nebezpečí „virtuálních závislostí“ bylo obecně opomíjeno. Souhrnně hodnotili respondenti úroveň prevence na středních školách nejčastěji jako nesystematickou a málo užitečnou. Úroveň prevence na MU je ještě slabší, nějaký kontakt uvedla jen pětina respondentů, nejčastěji studenti na fakultě informatiky a pedagogické, následované studenty z lékařské a přírodovědecké fakulty. Na těchto fakultách byla primární prevence obvykle součástí povinné výuky realizované formou přednášky zaměřené na legální drogy. Komplexní a systematické pojetí primární prevence nejčastěji uváděli studenti pedagogické fakulty. Podle odpovědí by si většina studentů přála systematictější pojetí primární prevence, diskuse s odborníky a bývalými uživateli drog, návštěvy zařízení pro léčbu drogově závislých osob, případně účast studentů ve výzkumných programech s preventivním zaměřením. Mnoho pozitivních hlasů získaly i návrhy na mimoškolní a kolejni formy primární prevence. Služeb Poradenského centra MU využili jen ojedinělí respondenti, asi třetina z celého souboru však doporučuje jeho rozšíření.

Tato kapitola obsahuje 197 tabulek s doprovodným textem, v příloze jsou různé verze dotazníků, které autor používal ve svých studiích.

V poslední kapitole „diskuse“ uvádí autor řadu výsledků studií z České republiky i zahraničí, jejichž cílovou populací byli rovněž vysokoškoláci. Zvláštní pozornost je věnována studiím intervenčním, které se snažily různým způsobem preventivně ovlivnit konzumaci legálních i ilegálních drog a ostatní formy rizikového chování těchto specifických kohort mladých dospělých. V závěrečné části jsou shrnuty nejvýznamnější výsledky tří studií popisující postoje a výskyt rizikového chování studentů Masarykovy univerzity v Brně a jejich hodnocení úrovně prevence organizované fakultami.

V práci cituje autor cca 360 titulů odborné literatury.

Habilitační práce dr. Kachlíka, Ph.D. je cenná v několika ohledech:

- (1) je zdrojem komplexně pojatých informací týkajících se problematiky závislosti obecně i konkrétních jednotlivých původců a proto je významným materiálem pro pedagogické použití;**
- (2) popisuje skutečnost, že klasické i novodobé zdroje vzniku závislosti jsou nejen teoreticky, ale i prakticky dostupné vysokoškolským studentům, a že mezi jednotlivými fakultami jsou významné rozdíly ve frekvenci různých forem rizikového chování. S přihlédnutím k tomu, že studenti oborů s humanitním zaměřením (na fakultách lékařské, pedagogické, sociálních studií) budou pracovat se širokou veřejností, která je bude posuzovat i z pohledu modelů životního stylu, jsou uváděné výsledky o postojích a aktivním rizikovém chování studentů v mnoha ohledech alarmující;**
- (3) preventivní zaměření Masarykovy univerzity, jak je vnímají studenti, je nedostatečné. To, že v habilitační práci jsou citovány zejména zahraniční intervenční zaměřené studie, je důležitým signálem pro vedení MU, že je třeba tyto trendy následovat;**
- (4) i když to autor explicitně neformuluje, naznačil, že výsledky, které získal, by měly být základem pro vytvoření systematického programu prevence rizikového chování na Masarykově univerzitě, který by zahrnoval jednak všeobecnou část, použitelnou na všech fakultách, a pak oddíly speciální, zaměřené na studenty různých fakult. Vzhledem k tomu, že studenti Pedagogické fakulty MU nejčastěji uváděli vnímání preventivního vlivu (a dost často pozitivně), měla by pracovní skupina pro přípravu prevence mít asi základ na této fakultě, s přispěním zástupců z ostatních fakult MU.**

Dotazy oponenta k obhajobě habilitační práce (počet dotazů dle zvážení oponenta)

- 1. Jaké postupy jsou uplatňovány v případech, že rodiče ignorují u svých dětí prokázané (zne)užívání drog? Je možno tyto postupy realizovat i při konzumaci legálních drog (tabáku, alkoholu)? Znají (budoucí) pedagogové způsoby, jak ohrožené děti chránit před opakovaným užíváním a rozvojem závislosti?**
- 2. Do jaké míry mohlo dle názoru autora nereprezentativní zastoupení respondentů (podle pohlaví, fakult, jednotlivých ročníků) ovlivnit nalezené výsledky studií?**

Závěr

Habilitační práce Petra Kachlíka „Výskyt rizikového chování u studentů Masarykovy univerzity a možnosti jeho prevence“ *splňuje* požadavky standardně kladené na habilitační práce v oboru Speciální pedagogika.

V Brně, dne 15. prosince 2011

(podpis)

